

ZGODOVINA

Periodizacija zgodovine

Viri za zgodovino

Pomen pisanih virov (kronike, letopisi, urbarji, časniki ...).

Slikovno gradivo

stari Maribor.

Rimljani na Slovenskem

Opis slovenskih pokrajin v antičnih virih. Grška geografa Herodot in Strabo (prehodnost: jantarna in hiperborejska pot).

Pomen Ogleja.

Provinci Panonia in Norik.

Prvo rimsko mesto Emona (municipialne pravice še za Celejo, Neviodunum).

Rimljani na Slovenskem

Iz naselja ob legijskem taboru se je razvil Poetovio, ki mu je konec 1. st. cesar Trajan podelil pravice kolonije. Pomen! V mestu je živel tudi prva organizirana krščanska skupnost v slo. prostoru. Na prelomu 3. v 4. st. je tod deloval škof in mučenec Viktorin (prvi literarni ustvarjalec na območju podonavskih provinc).

Poimenovanje dežel, mest, rek.

Vključevanje Slovenije v rimsko svetovno civilizacijo. Legije, popotniki, uradni sli, trgovci so prinašali v novo pridobljene dežele rimsko kulturo, govorico in materialne dobrine. Z izgradnjo cest, cestninskih postaj, oporišč, mest se je pričela načrtna romanizacija naših krajev.

Proces romanizacije je povzročil hitro preobrazbo domačega prebivalstva, njegove socialne strukture, verovanja...

Že kmalu začne nastajati cestni sistem.

Rimljani krčijo gozdove.

Izboljšave v poljedelstvu.

Regulacije rek.

Izsušujejo Ljubljansko barje.

Duhovna kultura rimske dobe in dosežki na umetniškem področju

Nagrobniki v Šempetru (grobnice celjskih dostojanstvenikov in premožnejšev).

Pomen Poetovia

V času Hadrijana gospodarski razcvet, carinska uprava za območje od Alp do Črnega morja. Ostanke (Orfejev spomenik).

Mitologija in verovanje (mitraizem).

Poznoantična doba na Slovenskem in preseljevanje narodov

Vzroki za propad Zahodno rimskega cesarstva leta 476.

Izgradnja obrambnega limesa.

Prodiranje barbarskih ljudstev na prostor Slovenije.

EVROPA PO PROPADU ZAHODNORIMSKEGA IMPERIJA

EVROPA PRED VELIKIM PRESELJEVANJEM LJUDSTEV

Obdobje med antiko in sodobnim časom imenujemo **srednji vek**. Začel se je s propadom zahodnorimskega cesarstva leta 476 in se končal leta 1492, ko je Krištof Kolumb odkril Ameriko. Takrat seveda niso opazili, da se je začel nov čas. Življenje se je bolj ali manj zapleteno odvijalo dalje. To dolgo obdobje zaradi različnosti in raznovrstnosti dogajanja delimo na zgodnji srednji vek, visoki srednji vek in pozni srednji vek.

Zunaj zahodnega dela rimskega imperija so se razraščali neprehodni gozdovi in močvirja. V tem »negostoljubnem« svetu so živela številna plemena. Zaradi preprostega načina obdelovanja zemlje so se pogosto selila, saj so iskala boljše pogoje za življenje. Najštevilnejša med njimi so bila germanska plemena.

Germani

Germani so živeli najprej v Skandinaviji, nato pa so se začeli seliti na ozemlje Nemško-poljskega nižavja, nato pa proti jugu, vse do meje rimske države. Živeli so v plemenih, ki so jih vodili plemenski starešine.

O življenju Germanov so pisali rimski pisatelji. Med drugim so zapisali, da ne živijo v mestih, da živijo vsak zase v zelo skromnih bivališčih, da se preživljajo s poljedelstvom in živinorejo in pridelujejo ječmen, oves in rž ter gojijo govejo živino in konje.

Čeprav so bili brezobzirni vojščaki, pa so bili uspešni kmetovalci, trgovci in rokodelci. Še posebej skrbno so izdelovali bronasto okrasje na čeladah in pasovih, konice za kopja in okovja za ščite.

Podobno kot druga preprosta ljudstva so verjeli, da so naravni pojavi delo bogov, zato so jih častili v naravi. Kasneje so od Rimljanov prevzeli krščanstvo. Pri Germanih je

posebnost tudi to, da so uporabljali abecedo iz posebnih znakov, imenovanih **rune**. Pomembne zapise so vklesavali v kamen.

GERMANI

Način njihovega poljedelstva jih je prisilil, da so iskali novo zemljo. Tako so pritiskali na meje rimske države in ropali po njej. Njihovi vojščaki so bili sicer manj izurjeni in slabše oboroženi kot rimski vojaki, vendar so njihovi vojskovodje dobro poznali slabosti rimske vojske, saj so mnogi izmed njih v njej služili kot vojaki. Vojaki so zbujali strah z grozljivimi sekirami, ki so jih metali v sovražnika. Kljub temu, da so veljali za hrabre, so ob koncu 4. stoletja morali bežati pred krvoločnimi Huni. Na vozovih z volovsko vprego, z ženami in otroki in z vsem premoženjem so pobegnili na varno v Rimsko cesarstvo. Vzrokov za njihovo preseljevanje je bilo še več, npr. prenaseljenost, pomanjkanje hrane in bogastvo rimskega imperija. Tako so se germanska plemena začela naseljevati na ozemlju rimskega cesarstva. S tem so zadali tej državi smrtni udarec.

Novi prebivalci na prostoru rimske države so se mešali in spajali s prejšnjim prebivalstvom. V več stoletjih so iz te mešanice nastala nova **romanska** in germanska ljudstva in novi jeziki.

Kje in kako so živeli Slovani

PRADOMOVINA SLOVANOV

Slovani so živeli v vzhodni Evropi, za Karpati, med rekama Dnjepr in Dnjestr. Podobno kot Germani so bili tudi Slovani razdrobljeni v številna plemena, ki so jih vodili plemenske starešine.

Preživljali so se s poljedelstvom, z živinorejo, z lovom in ribolovom. S požiganjem so krčili gozdove in si delali njive. Ko se je zemlja izčrpala, so na njej pasli živino. Zemljo so obdelovali z motiko, na jugu tega področja pa so poznali že leseno ralo. Sejali so rž,

ječmen, proso in lan. Še posebej priljubljena hrana jim je bila prosena kaša, ki je bila tudi obredna jed ob največjih praznikih. Čebelarstvo jim je dajalo med za hrano in pijačo medico. Ženske so znale presti laneno prejo in volno za obleke, iz kož pa so izdelovali kožuhe. Znali so delati glinasto posodo, okrašeno z ornamentami. Poznali so tudi kovine. Stanovali so najraje v lesenih kolibah ali v zemljankah.

Sprva so živeli v rodovih, saj se manjše skupine ljudi ne bi mogle same preživljati. Lovišča, polja in pašniki so bili last vsega rodu. Med seboj so si delili delo in pridelke.

Bojevali so se z loki, puščicami in kopji, imeli pa so tudi kovinsko orožje. V zaščito jim je služil ščit. V spopadih z nasprotniki so se radi zatekali k zvijačam, nenadnim napadom in zasedam.

SLOVANI

Marsikaj o življenju starih Slovanov povedo izkopani ostanki njihovih bivališč. Tako lahko na osnovi teh izkopanin sklepamo, da so bili tudi Slovani, podobno kot druga ljudstva na tej stopnji, odvisni od naravnih sil, ki jim niso poznali vzroka. Da bi si zagotovili pridelek in se obvarovali naravnih nesreč, so imeli razne obrede v čast božanstev. Najbolj je bilo razširjeno čaščenje Sonca. Verjeli so, da sta Sonce in ogenj otroka boga Svaroga, ki naj bi ustvarjal sončno toploto in svetlobo. Verjeli so tudi, da se v vsakem naravnem pojavu skriva delo bogov, ki so bili dobri ali zli in so imeli različna imena. Poleg Svaroga je bil pomemben tudi Perun, bog groma in bliska, pa Vesna, boginja pomladi, Živa, boginja rodovitnosti, Morana, boginja zla, zime in smrti. Verjeli pa so tudi v vile, povodne može, volkodlake, škrate, palčke.

O vsakdanjem življenju Slovanov zvemo veliko iz opisov ljudi, ki so prišli v stik s Slovani. Tako iz opisa bizantinskih zgodovinarjev zvemo, da so Slovani živeli podobno kot Germani v skromnih bivališčih, menjavali so kraj svojega bivališča, bili pa so tudi dobri bojevniki, saj so bili visoke in močne rasti. Nad sovražnika pa so nekateri šli kar brez srajce, pokrit so imeli le spodnji del telesa.

Razseljevanje Slovanov

V času, ko so Germani rušili in razrušili rimsko cesarstvo, so se v srednjo in južno Evropo priselili Slovani. Razlogov, da so v tem selitvenem vrvežu zapustili stara bivališča, je bilo več. Gotovo pa so se razseljevali zaradi podobnih razlogov kot Germani. Del Slovanov je prišel celo do obzidja Carigrada (Konstantinopol). Nekateri so se pridružili Bolgarom in Avarom in so skupaj oblegali to mogočno mesto. Pred približno tisoč štiristo leti so se tako v kraje, kjer živimo še danes, priselili tudi predniki Slovencev.

POSLEDICE SELITEV LJUDSTEV

Azijska nomadska ljudstva

Pravi »orkan« nad Evropo so povzročile horde azijskih konjenikov. Eno od najbojevitejših ljudstev, ki so se iz prostora Kitajske odpravili ropat v Evropo so bili. Huni. Bili so nomadi, potujoči pastirji, ki so se selili skupaj s svojimi čredami iz kraja v kraj. Lovili so tudi divje konje in jih vzgajali predvsem za jezdne živali. Zemlje niso obdelovali, zato pa so bili odlični vojščaki.

Majhni, toda izjemno urni bojevniki s poševnimi očmi so v Evropi povzročili pravo razdejanje. Jahali so na majhnih, hitrih konjih in razrušili tudi mnoga rimska mesta in utrdbe. V napad so se spustili v divjem galopu in s strašanskim tuljenjem, ob tem pa so nad sovražnika izstrelili točo puščic. Vodil jih je Atila, ki se ga je prijel vzdevek Šiba božja. O njem pa so govorili: Kamor stopi, tam trava več ne raste. Na vrhuncu moči so vladali polovici takrat znanega sveta, od gorovja Ural v današnji Rusiji pa vse do reke Ren. Ko je sredi 5. stoletja Atila umrl, je moč Hunov kmalu povsem upadla.

Vdor Hunov, pa kasneje tudi **Avarov**, je imel za Evropo zelo razsežne posledice. Poleg tega da so vdori sprožali preseljevanje Germanov in Slovanov, se je spremenil tudi dotedanji način bojevanja, prevzete so bile nekatere šege, tesni stiki z Vzhodom pa so vplivali tudi na umetnost.

Evropski prostor je s preseljevanji doživel pravo razdejanje. Nekdaj cvetoča rimska država je propadla. Naselila so jo ljudstva z drugačno kulturo, gospodarstvom in tudi organizacijo družbe - barbarska ljudstva, ki so rušila in uničevala stare naselbine, staro prebivalstvo pa pregnala in pobila.

Življenje se je le počasi umirjalo. Velika večina prebivalstva je še naprej živela od kmetovanja. Sami so si pridelali in izdelali vse, kar so potrebovali. Na občasnih sejmi, ki so bili ob gradovih, cerkvah ali samostanih so izmenjevali blago. Prevladovala je namreč menjava blaga za blago. Življenje v antičnih mestih je z redkimi izjemami v

glavnem zamrlo, saj barbarska ljudstva niso bila vajena mestnega življenja. Nastajala pa so nova središča: ob pomembnejših prometnih križiščih, ob prehodih prek rek ali v bližini gradov. Tudi na teh mestih so trgovali. Nekoliko bolj živahna so bila le nekatera italijanska pristanišča, ki so vzdrževala trgovske stike z bizantinskimi in arabskimi mesti.

NOVA PODOBA EVROPE

Na ruševinah nekdanjega zahodnega dela rimskega cesarstva je nastalo več samostojnih germanskih držav. Tako so **Franki**, eno izmed germanskih plemen, zasedli provinco Galijo in tam kmalu ustanovili svojo državo. Germansko pleme **Goti** so zavzeli Španijo. Še pred tem so se razdelili na dve veji, na Zahodne Gote ali **Vizigote** in Vzhodne Gote ali **Ostrogote**. Z nenehnimi vpadi v Italijo in tudi v druge pomembne province so prav Vizigoti največ prispevali h končnemu propadu rimskega cesarstva. Angli in **Sasi** so prodrli v keltsko Britanijo, **Langobardi** pa so se pomikali čez Podonavje v severno Italijo.

Med barbarskimi državami, ki so zrasle na ruševinah Rimskega cesarstva, je bila najpomembnejša **frankovska država**. Ta je kmalu postala skromna naslednica rimske države. Druga država, ki je nadaljevala izročilo rimskega cesarstva, pa je **vzhodnorimsko** oz. **bizantinsko cesarstvo** (gl. str. XX). Obe državi sta se med seboj precej razlikovali, saj sta imeli različno politično in kulturno dediščino.

Na Bližnjem vzhodu je nastala mogočna **arabska država**, ki se je izredno hitro širila in tako povzročila silovite spremembe.

Sredozemlje, ki je bilo središče takrat razvitega sveta že v času Rimljanov, je ostalo središče še naprej.

BIZANTINSKO CESARSTVO

Bizantinsko cesarstvo se je ob koncu 5. stoletja razprostiralo okrog Sredozemskega morja, od Grčije do Male Azije in severne Afrike. Svojo zlato dobo je doživelo v 6. stoletju, v času njegovega najpomembnejšega vladarja cesarja **Justinijana I.** Ta vladar je pomemben tudi zato, ker je zbral in uredil zbirko zakonov (Justinijanov kodeks). Tako se je izročilo rimskega prava ohranilo še do danes.

Glavno mesto cesarstva je bil Konstantinopel, ki je bil ustanovljen že leta 330 na kraju, kjer je prej stalo grško mesto Bizanc. Mesto, ki se je nahajalo v Bosporski ožini, je ležalo na zelo pomembni strateški legi. Na tem mestu so se končale trgovske poti, po katerih so trgovci tovorili zlato, svilo, začimbe, jantar, krzno in še kaj. Mesto je bilo tudi pomembno pristanišče, kamor so prihajali predvsem najbolj znani srednjeveški trgovci tega območja, to so bili Benečani. Okrog leta 1000 je v mestu živelo celo okrog milijon prebivalcev, ki so se ukvarjali predvsem s trgovino in obrtjo, bogateli pa so tudi na račun dajatev, ki so jih morali plačevati v provincah.

S preseljevanjem narodov in z arabskim osvajanjem pa se je mirno življenje v cesarstvu nehalo. Nekateri predeli cesarstva so prešli v tujo oblast. S severa so ob Donavi prodirali Slovani, na vzhodu pa so Arabci zavzeli najbogatejši provinci v cesarstvu, Egipt in Sirijo. Cesarstvo pa je bilo še bolj ogroženo, ko so se v Mali Aziji naselili Turki in na jugu Italije Normani. Pravo pustošenje Konstantinopla pa so povzročili še križarji, ki so leta 1204 zavzeli mesto. Vse hujši vpadi Turkov so v 14. stoletju cesarstvo skrčili na mesto Konstantinopel. Leta 1453 pa so čete turškega sultana zavzele mesto in ga preimenovali v Istanbul. Skoraj tisočletna doba Bizantinskega cesarstva se je tako končala.

ARABSKA DRŽAVA

Arabci so bili prebivalci velikega in skoraj povsem puščavskega arabskega polotoka. Bili so nomadi, ki so se s čredami kamel, konj, ovc in koz selili iz oaze v oazo. Živeli so v

šotorih. Bili so tudi dobri trgovci in tudi bojevniki. Na svojih hitrih konjih so ropali karavane in se vojskovali med seboj.

Nastanek islama

V 7. stoletju so se na Arabskem polotoku živeča plemena nenehno vojskovala med seboj. Tako se dežela nikakor ni mogla razvijati. Vse to pa je spremenil **Mohamed**, ki je ustanovil novo religijo, **islam**. Mohamed je bil iz ugledne družine, ki je sodila k tistim, ki so v Meki varovali svetišče Kaaba.

Mohamed je kmalu je ostal brez staršev, zato se je preživljal kot pastir in karavanski vodnik. Na potovanjih je prihajal v stik s kristjani in Judi. Ti so nanj močno vplivali s svojimi zgodbami o edinem, vsemogočnem bogu. Vse to ga je navdihnilo, da se je odpravil spreobračat ljudi k čaščenju enega boga, Alaha. Kljub temu, da so ga v domačem mestu hoteli zaradi pridiganja celo ubiti, so mu kmalu sledili številni verniki. Še posebej svečano so ga sprejeli v mestu Medini. Vanj je Mohamed pribežal leta 622. Od takrat muslimani štejejo leta. Mohamed je učil, da je človekovo življenje določeno z usodo, zato se je treba vdati v božjo voljo. Ko se je zmagoslavno vrnil v Meko je postavil temelje novi veri tudi tako, da je vernikom zapovedal, da morajo verovati v enega boga, petkrat na dan moliti, obrnjeni proti Meki, naj skrbijo za revne, naj romajo v Meko ter naj se postijo. Islamski verski nauk je zapisan v sveti knjigi, imenovani Koran.

Arabci in njihov prodor v Evropo

Arabci so se držali prerokovih navodil. Pod vodstvom njegovih naslednikov (kalifov) so se v divji verski gorečnosti odpravili osvajati nove dežele in širiti novo vero. Kmalu so osvojili ogromno področje od Indije, preko Perzije, severne Afrike do Španije. Od tam so vdrli v Frankovsko državo, kjer jih je frankovska vojska ustavila. Razlogi za uspešno osvajalno vojno Arabcev so različni; poleg verskega je bil zelo pomemben trgovski. Vojne med Perzijo in bizantinskim cesarstvom so namreč prekinile glavne trgovske poti med Evropo in Azijo. Trgovci so bili prisiljeni trgovati prek arabskih pristanišč in nato po

kopnem do Sredozemlja. Mesta vzdolž te nove trgovske poti so cvetela in arabski svet je bil kar naenkrat v središču dogajanja.

Pomembni dosežki islamske civilizacije

Arabci so od podjarmljenih narodov, predvsem Perzijcev in Grkov, prevzeli občutek za veličastne zgradbe, preproge, poezijo. Tako so svoje **mošeje** okrasili z lepimi prepletenimi črtami v obliki rastlinskih in geometričnih vzorcev (arabeske), saj ne smejo upodabljati živali ali ljudi, in tako v umetnosti in arhitekturi razvili značilen slog, ki ga lahko opazujemo v deželah, ki so jih osvojili. Stavbe so pokrite s kupolastimi strehami, ob njih pa stojijo visoki stolpi, imenovani **minareti**. Arabci so tudi brali in prevajali spise slavnih grških učenjakov. Prav njim gre zasluga, da so evropski učenjaki po dolgih stoletjih teme spet odkrili dela grških učenjakov.

Arabski astronomi, ki so želeli natančno določiti uro sončnega vzhoda in zahoda, da bi določili uro molitev, so ga izpopolnili. Izdelan je iz bakrenih plošč, od katerih je največja na robu razdeljena na stopinje; notranje gibljive plošče odgovarjajo položajem nebesnih teles v določenih zemljepisnih širinah.

Pomembni dosežki

Pomembni so bili na področju **astrologije**, **plovbe** (izpopolnili so kompas, krmilo, astrolab) in **medicine** (njihovi zdravniki so izvajali operacije z anestezijo, izdelovali sirupe in zdravila iz rastlin, itd.). Arabski učenjaki so dokazali, da je Zemlja okrogla. Njihovo znanje so pozneje prevzeli mnogi narodi. Precej poimenovanj za znanosti prihaja iz arabščine, tako npr. kemija, algebra, od njih prihajajo tudi arabske številke, ki so jih prevzeli od Indijcev. V Evropo pa so prinesli tudi papir (izdelave papirja so se naučili od Kitajcev). Posredovali so nam tudi številne pravljice, ki so zbrane v knjigi Tisoč in ena noč.

FRANKOVSKA DRŽAVA

Ko so se razmere v Evropi po selitvi ljudstev umirile, je na tleh nekdanjega zahodnorimskega cesarstva nastala Frankovska država. To mogočno državo je ustanovilo germansko pleme Franki. Za utemeljitelja frankovske države velja kralj Klodvik iz rodbine Merovingov, ki je uspel združiti različna frankovska plemena že kmalu po propadu zahodnorimskega cesarstva. Najpomembnejši frankovski vladar pa je bil Karel Veliki iz družine Karolingov. Karel Veliki je želel zavladati vsem germanskim plemenom in tako je že kmalu začel širiti državo v vse smeri. Osvojil je tudi območje vzhodnih Alp, kjer so živeli tudi naši predniki. Hkrati je med poganska ljudstva širil tudi krščanstvo, ki so ga sprejeli Franki že v času kralja Klodvika.

Karlovo cesarstvo naj bi oživilo moč in veličino starega rimskega cesarstva, zato ga je papež leta 800 okronal za cesarja. Tako je frankovski kralj postal naslednik nekdanjih rimskih cesarjev. A kljub temu, da je bila frankovska država mogočna, se nikakor ni mogla primerjati z rimskim cesarstvom, ne po gospodarski, ne po kulturni plati.

Gospodarstvo in družba

Na fevdalnem posestvu živeči kmetje po večini niso bili več svobodni tako kot nekdam germanski kmetje. Sodili so k zemlji, ki jo je podelil kralj, ali pa k zemlji, ki je bila v lasti odličnega zemljiškega gospoda. Ker so sodili k njej, so jih imenovali podložniki. Niso bili pravi državljani, saj v deželi niso smeli iti, kamor se jim je zahotelo; niso imeli pravice, da bi se odločili, ali bodo zemljo obdelovali ali ne. Bili so takšni, kakršno je bilo tudi njihovo ime: nesvobodni.

Gospodarstvo frankovske države je temeljilo na kmetovanju. Obrt in trgovina sta bili slabo razviti. Večina ljudi je živela na podeželju. V državi se je oblikoval fevdalni sistem, ki je v svoji osnovi predstavljal temelj evropske družbe v srednjem veku.

Fevdalna družba je bila razdeljena na tri skupine: plemstvo, duhovščino in kmete. Na vrhu piramide je bil kralj, najmogočnejši fevdni gospod. Vsa zemlja je bila sprva vladarjeva. Ta je svojo upravo in vojsko uredil tako, da je svojim podrejenim v upravi, vojski in cerkvi namesto plače podelil **posestvo** (fevd). Fevdalne gospode, ki so bili povezani s kraljem, imenujemo **vazali**. Fevdalci so svoje posesti (zemljiško gospostvo) organizirali tako, da so gospodarsko in upravno delovala. Zemljiški ali fevdalni gospod je na svojem fevdu lahko izrekal sodbe, koval denar in pobiral davke.

Gospodarstvo in družba

Kralj je lahko posest podaril tudi v popolno last, ne da bi zanjo zahteval kako uslugo. Taka posest se je imenovala **alod**. Lastnik aloda je lahko s svojo posestjo svobodno razpolagal in jo je lahko podeljeval dalje svojim vazalom.

Steber fevdalne družbe je bil vitez, oborožen in na konju. Vitezi so služili vladarju na različne načine. Mnogi so svoje usluge prodajali kot najemniški vojaki. Že v času Karla Velikega so jezdecipovsod odločali o izidu vojskovanja. Njihovo število je bilo majhno, njihova oprema pa draga. To pa je le še stopnjevalo njihov ponos in ugled.

V fevdalni piramidi je bila visoko tudi duhovščina. Za svojo zemljo je prejemale davke, vodja krščanske cerkve, rimski papež, je razpolagal celo s svojo lastno državo.

Na dnu piramide so bili kmetje, ki so predstavljali kar 90 % prebivalstva. Njihovo življenje je bilo težko, saj so bili odvisni od pridelka, ki pa je bil pogosto slab, tudi zaradi naravnih nesreč in vojn. Kmetje so morali delati za fevdne gospode ali za duhovščino; morali so jim dajati davke, dajatve v pridelkih ali v denarju ter opravljati **tlako** na pridvornem zemljišču.

Kulturni dosežki, karolinška renesansa

Karel Veliki se s svojo pogumno vojsko ni znal le dobro vojskovati, ampak tudi vladati in skrbeti za svoje ljudstvo. Ustanavljal je šole, se zanimal za znanost in umetnost ter za antične vrednote. Na njegovem dvoru so se zbirali številni učenjaki in umetniki, ki so zaslužni, da se je uveljavila nova, enostavnejša pisava, ki so jo uporabili za pisanje svojih knjig. Vendar pa karolinška renesansa ni trajala dolgo. Leta 814 je Karla Velikega nasledil njegov edini preživeli sin Ludvik Pobožni, a kmalu so izbruhnile vojne med njegovimi sinovi. Leta 843 je mogočna Frankovska država razpadla na zahodni, osrednji in vzhodni del.

EVROPA NA UDARU VIKINGOV, SARACENOV, MADŽAROV IN MONGOLOV

Ljudje so napadalce, ki so prihajali iz severnih dežel t. j. Danske, Norveške in Švedske poimenovali severnjaki in pozneje Vikingi, kar pomeni morski razbojnik.

Tudi po preseljevanju narodov se razmere v Evropi še niso umirile. Tako so iz mrzlega severa Evrope v 9. stoletju začeli vdirati Vikingi. S svojimi ladjami so pripluli do obal frankovske države in prodrli celo v Sredozemlje. Na tej poti so požigali vasi in pobijali prebivalce ter ropali samostane. Vikingi, sicer severni Germani, so se preživljali s poljedelstvom, a so bili tudi odlični pomorščaki in bojevniki, ki so na dolgih plovbah odkrivali nove dežele in trgovali. Tako so odkrili Grenlandijo in okrog leta 1000 pripluli celo do obal Severne Amerike.

Normani, potomci Vikingov, so bili tudi odlični borci in so se v 10. stoletju naselili v Franciji, na območju, ki se po njih imenuje Normandija. Največjo moč so dosegli pod normandijskim vojvodom Viljemom, ki je leta 1066 osvojil Anglijo in jo kmalu spremenil v normansko kraljestvo. Kmalu so imeli v svoji oblasti severno Francijo, Anglijo, severno Italijo in Sicilijo. V vseh naštetih področjih pa se niso ohranili kot posebna skupina, ampak so se zlili s premaganimi ljudstvi.

Normandijski vojvoda Viljem Osvajalec je bil odličen, toda tudi neusmiljen vojskovodja in vladar. Vodil je normansko osvajanje Anglije.

Normani so bili tudi spretni arhitekti. Da so lahko branili osvojeno ozemlje, so gradili utrjene gradove, kot je londonski Tower v Angliji, ki stoji še danes. Gradili so tudi cerkve, katedrale in samostane. Normanske cerkve imajo zapleteno izrezljane oboke nad vrati in okni, masivne stene in stebre.

Evropa pa v 9. stoletju ni doživljala le vpade Vikingov, ampak tudi vpade Madžarov ali Ogrov, ki so jih z njihovih ozemelj v Osrednji Aziji pregnali Turki. Šele sredi 10. stoletja so se po porazu z nemško vojsko ustalili v Panonski nižini.

Južna Evropa, še posebej Sredozemlje, je v istem obdobju doživljala roparske napade bojevitih Saracenov, t. j. Arabcev iz severne Afrike. Ti so Bizantincem odvzeli področja na jugu Italije in Sicilijo.

Nekoliko kasneje je Evropa doživela še vdor Mongolov. Podobno kot Huni so bili tudi Mongoli nomadi. Živel so na prostranem območju ob severnih mejah Kitajske. V začetku 13. stoletja so se pod vodstvom vojskovodje Džingiskana odpravili na dolge vojaške pohode. Pri roparskih napadih so opustošili cele pokrajine, prebivalce pa deloma pobili, deloma pa odpeljali v suženjstvo. Na višku moči se je mongolski imperij razprostiral od reke Visle na zahodu do obal Tihega oceana na vzhodu. Samo notranji boji in neenotnost med Mongoli so rešili Evropo pred uničenjem. Kljub temu, da so bile posledice mongolskih vpadov za gospodarstvo Evrope uničujoče, je že kmalu na ogromnem območju, ki je bil pod mongolsko zastavo zacvetela trgovina. O tem nam je največ pričevanj v svojih potopisih zapustil Marko Polo.

POLITIČNA SLIKA SREDNJEVEŠKE EVROPE

Ne Arabci ne Evropejci še niso vedeli za druge dele sveta. Ljudje so bili v glavnem prepričani, da je svet ploščat. Mornarji so se bali, da bodo padli čez rob, če bodo pluli predaleč.

Posledice barbarskih vdorov in številnih vojn so se kazale v vse splošni nerazvitosti Evrope. Kljub temu pa je politična podoba Evrope okrog leta 1000 postajala vse bolj razpoznavna in vse bolj podobna današnjji.

Po razpadu frankovske države leta 843 na tri manjše države, so se iz vzhodnega in zahodnega dela izoblikovali Nemčija in Francija, iz srednjega je nastala Italija.

Večji del **Francije** so še v 13. stoletju sestavljale napol neodvisne province, ki so bile v rokah mogočnih fevdalcev. Tako je imel tam svoje posesti celo angleški kralj in ker so si francoski vladarji spet hoteli pridobiti te posesti, je med državama izbruhnila vojna. Šele v stoletni vojni so Francozi uspeli pregnati Angleže iz Francije. Tudi tako so si francoski kralji pridobili moč in proti koncu 15. stoletja jim je uspelo združiti večino francoskega ozemlja. Njihova oblast je postala dedna in vse močnejša.

Prostor današnje **Nemčije** in **Italije** je ostal skozi vso obdobje srednjega veka razdeljen na celo vrsto manjših držav in svobodnih mest. V Nemčiji se kraljevska oblast ni dedovala, ampak so kralja volili knezi.

Prave pretrese pa je doživljala tudi **Anglija**, kjer so po naselitvah različnih germanskih ljudstev nastala številna neodvisna kraljestva. Ko so Normani leta 1066 osvojili Britansko otočje se je v zgodovini Anglije začelo novo obdobje. Zanj je značilna sicer močna kraljeva oblast, ki pa je bila že leta 1215 omejena z listino Magna charta libertatum (veliko listino svoboščin) s katero so omejili samovoljo kralja.

Na področju **vzhodne Evrope** so nastale nove države: Češka, Madžarska, Poljska in Rusija, ki so bile še posebej izpostavljene vdorom Mongolov z vzhoda.

Na severu so se **švedski**, **norveški** in **danski** kralji izmenoma združevali in spopadali.

Na **Pirenejskem polotoku** je krščansko prebivalstvo do konca srednjega veka (leta 1492) le uspelo osvojiti ozemlja, ki so bila dolga stoletja pod Arabci.

Na **jugu Evrope** pa je nastalo več slovanskih držav, ki so jih vse bolj ogrožali Turki.

Krščanstvo in vloga cerkve

V srednjem veku je krščanska cerkev odigrala pomembno vlogo. Vse bolj je postajala vsemogočna sila, ki je uravnavala življenje vsakega posameznika in se zajedla v vse pore družbe. Obsežna zemljiška posest jim je omogočala lagodno življenje. Papež je v imenu vere ali z namenom, da bi utrdili svojo oblast, nasprotoval celo kraljem. Vera se je tako začela vse bolj mešati s politiko. Tako sta se v 12. stoletju papež in nemški cesar srdito spopadla v prizadevanju, da bi uveljavila vsak svoj vpliv. Vsak od njiju je hotel odločati v svetnih in verskih zadevah. Spor se je končal s sporazumom, s katerim se je cerkev otresla do takrat cesarskega skrbništva.

Verska nesoglasja so obstajala tudi med Rimom in Konstantinoplom. oz. med papeži in patriarhi (cerkveni dostojanstveniki na vzhodu), ki so jih še dodatno spodbujale kulturne, jezikovne in politične razlike. Posledica tega je bila, da se je leta 1054 enotna krščanska Cerkev razdelila. Papež v Rimu in patriarh v Konstantinoplu se nista strinjala glede vodenja krščanskega sveta. Tako sta se **rimska Cerkev** in **vzhodna Cerkev** ločili.

Križarske vojne

V 11. stoletju so bizantinsko cesarstvo vse bolj ogrožali muslimani, ki so zavzeli tudi krščanska mesta na Bližnjem vzhodu. V želji osvoboditi sveto mesto Jeruzalem, so evropski vitezi v času med koncem 11. in 13. stoletja organizirali več **križarskih vojn**.

Te vojne so povzročile veliko gorja, a imele tudi pozitivne posledice na razvoj evropskega gospodarstva. Stik z razvitejšo arabsko kulturo je namreč vplival na napredek evropske tehnike in kulture. Evropejci so v Prednji Aziji spoznali nove poljedelske kulture npr. pomaranče, limone, melone, sladkorni trs, obrtniki so spoznali dosežke arabske tehnike v izdelavi tkanin, pridelave rud itd. Na napredek prometa je vplivala bolj razvita ladijska tehnika Arabcev, ki so že uporabljali kompas. Prek Arabcev so prišle v Evropo indijske številke, ki jih uporabljamo še danes, papir, pa tudi nova

spoznanja na področju higiene. Naši predniki so se tako začeli bolj pogosto umivati, uporabljati pa so začeli tudi kopalnice.

Papež je leta 1095 pozval kristjane, naj iz rok muslimanov osvobodijo sveto mesto Jeruzalem. Na njegov poziv je odgovorilo na tisoče evropskih kristjanov – vitezov, princev, romarjev in kmetov, ki so se odpravili na dolgo, bojovito romanje iz Evrope na Bližnji vzhod, imenovano križarski pohod. Štiri leta pozneje so po mnogih bitkah, stradanju in boleznih preživeli križarji osvojili mesto Jeruzalem.